

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Карасьова Валентина Івановича на тему: «Реституція як напрямок реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні: теоретико-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дисертаційна робота Карасьова Валентина Івановича на тему: «Реституція як напрямок реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні: теоретико-правовий аспект» була розглянута на засіданні міжкафедрального семінару, який було проведено 26 червня 2026 року, протокол №10.

Актуальність теми дослідження. Сучасна Україна переживає безпрецедентний період трансформацій, спричинений масштабними наслідками збройної агресії Російської Федерації. Руйнування інфраструктури, масові порушення прав людини, вимушене переміщення мільйонів громадян, втрата майна та житла зумовили потребу формування нової правової парадигми відновлення справедливості. У цих умовах особливого значення набуває розвиток системи перехідного правосуддя, яка покликана забезпечити комплексне реагування держави на наслідки війни – від документування порушень до відшкодування завданої шкоди та відновлення довіри до інституцій.

Одним із ключових елементів цієї системи є реституція як складова перехідного правосуддя та юридичний механізм відновлення порушених майнових прав і компенсації жертвам збройної агресії. На відміну від традиційних форм відшкодування, реституція у перехідному контексті набуває подвійного значення: вона не лише відновлює право власності та забезпечує компенсацію, а й постає як символ відновлення справедливості, що має важливе суспільно-моральне значення для постконфліктного примирення.

Дослідження реституції як напрямку реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні зумовлене не лише гострими практичними викликами сьогодення, а й необхідністю вироблення цілісної доктринальної моделі відновлення порушених прав, гармонізованої з міжнародними стандартами. Після 2022 року Україна створила комплекс правових механізмів, спрямованих на компенсацію завданих збитків: прийнято Закон України № 2923-ІХ «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів,

диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України», розроблено постанови Кабінету Міністрів України № 473, № 381, № 600, № 815, № 1176, а також започатковано функціонування Реєстру збитків і програму «Відновлення». Сукупно ці інструменти формують національну модель реалізації права на відшкодування, що поєднує цифрові, фінансові та правові механізми.

Утім, чинна система компенсаційних процедур залишається фрагментарною, а окремі її аспекти – часові межі дії, методики оцінки збитків, процесуальний статус судових рішень у процедурі Реєстру – потребують уніфікації. Наукове осмислення цих проблем має не лише теоретичне, а й практичне значення для вдосконалення законодавства, розвитку правозастосовної практики та забезпечення ефективного функціонування механізмів перехідного правосуддя.

Серед зарубіжних дослідників вагомий внесок у розвиток теорії перехідного правосуддя здійснили, зокрема, М. Мінов, Р. Тайтел, Н. Критц, Р. Ротберг, Дж. Л. Гібсон, К. Прімель, А. Штиллер, Д. Блументаль, Т. МакКормак.

У вітчизняній правовій науці окремі аспекти становлення та реалізації концепції перехідного правосуддя досліджувалися у працях таких учених, як В. Скоморовський, В. Корольова, Н. Степаненко, Ю. Гоцуляк, А. Кучук, А. Блага, О. Мартиненко, Л. Матвєєва, А. Багінський, В. Філатов, О. Червякова, І. Доляновська та ін. Водночас у працях зазначених учених простежується формування наукового інтересу до реституції як окремого напрямку відновлення порушених майнових прав, зокрема у контексті збройних конфліктів, що свідчить про становлення відповідної доктринальної бази в українській правовій науці.

Разом з тим, у вітчизняній правовій науці недостатньо дослідженими залишаються теоретико-правові засади реституції як окремого напрямку реалізації концепції перехідного правосуддя, питання уніфікації національного законодавства у сфері відновлення порушених майнових прав, а також проблеми інтеграції національних механізмів компенсації шкоди з міжнародними інституційними механізмами, зокрема діяльністю Реєстру збитків, створеного під егідою Ради Європи. Це зумовлює актуальність обраної теми та необхідність подальшого наукового дослідження зазначеної проблематики.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної

діяльності кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» у межах теми «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384).

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному теоретико-правовому дослідженні реституції як напряму реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні, а також в обґрунтуванні нових і вдосконаленні наявних наукових положень щодо механізмів відновлення порушених майнових прав у контексті збройної агресії Російської Федерації.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується у таких положеннях:

Уперше:

- Обґрунтовано роль реституції як самостійного напряму реалізації концепції перехідного правосуддя та як системоутворювального елементу відновлення порушених майнових прав, що поєднує механізми документування шкоди, компенсаційні процедури, судовий захист, інституційне відновлення довіри до держави та міжнародно-правові засоби реалізації відповідальності держави-агресора;
- здійснено комплексний порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду реалізації реституційних механізмів у державах Європи, Африканського континенту та латиноамериканського регіону, а також обґрунтовано можливість адаптації окремих елементів відповідного міжнародного досвіду до правової системи України;
- обґрунтовано необхідність застосування доктрини *alter ego* як інструменту перехідного правосуддя для подолання зловживань державним імунітетом у справах про відшкодування шкоди, завданої збройною агресією;
- сформульовано пропозиції щодо правового закріплення використання рішень національних судів України як доказової бази у процедурі розгляду заяв у Реєстрі збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України.

Удосконалено:

- теоретико-правове розуміння реституції як напряму реалізації концепції перехідного правосуддя, що дало змогу сформулювати авторське визначення реституції як комплексного правового механізму відновлення порушених майнових прав осіб, що функціонує у системі перехідного правосуддя та спрямований на повернення або компенсацію втраченого

майна, відновлення справедливості та забезпечення ефективного захисту прав постраждалих осіб;

- наукові підходи до класифікації механізмів фіксації та відшкодування шкоди, завданої збройними конфліктами, шляхом виокремлення національного, міжнародного та гібридного рівнів їх функціонування;

- концептуальні підходи до формування єдиного правового простору реституції шляхом гармонізації національного законодавства України з міжнародними стандартами у сфері компенсації шкоди, завданої війною;

- доктринальне розуміння ролі цифрових інструментів державного управління (зокрема платформи «Дія» та системи «Відновлення») у процесі фіксації збитків і реалізації реституційних процедур.

Набули подальшого розвитку:

- наукові положення щодо імплементації міжнародних стандартів перехідного правосуддя у національне законодавство України;

- обґрунтування необхідності уніфікації нормативно-правового регулювання процедур відшкодування шкоди, завданої збройною агресією Російської Федерації, та формування цілісної державної політики у сфері реституції;

- теоретичні підходи до інтеграції національних механізмів фіксації збитків із міжнародними інституційними механізмами, зокрема діяльністю Реєстру збитків, створеного під егідою Ради Європи;

- обґрунтування ролі майбутнього Фонду компенсацій як складової міжнародного компенсаційного механізму, що має функціонувати у взаємозв'язку з Реєстром збитків, Комісією з розгляду заяв та національними процедурами документування шкоди, а також забезпечувати інституційні передумови для реалізації міжнародної відповідальності держави-агресора і виконання реституційних та компенсаційних рішень;

- наукові положення щодо використання міжнародного досвіду реалізації реституційних програм у процесі формування системи повоєнного відновлення України.

4. Теоретичне значення результатів дисертації. У дисертації здійснено комплексне дослідження реституції як напряду реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні, аналіз її ролі у відновленні порушених майнових прав і забезпеченні прав і свобод осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії, що послугувало поштовхом до розробки пропозицій щодо вдосконалення та уніфікації механізмів реституції в контексті формування єдиного правового простору та повоєнної правової і

соціальної реконструкції держави. Результати дослідження можуть стати основою для подальших досліджень у галузі теорії права, цивільного права, адміністративного та міжнародного права, а також бути використаними при підготовці навчальних курсів з відповідних дисциплін. Таким чином, дисертаційне дослідження робить внесок у розвиток юридичної науки, зокрема в частині теоретичного осмислення реституції у сучасному українському контексті не тільки як допоміжного або завершального елементу повоєнного врегулювання, а як одного із ключових напрямів реалізації концепції перехідного правосуддя, ефективність якого залежить від здатності держави поєднати національні компенсаційні процедури, судовий захист, цифрові інструменти фіксації шкоди, міжнародні реєстри та майбутні компенсаційні фонди в єдину, послідовну і доступну для потерпілих систему відновлення порушених прав.

5. Практичне значення результатів дисертації полягає у можливості використання сформульованих у дисертації висновків і рекомендацій у різних сферах правової діяльності.

Зокрема, результати дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку теоретико-правових досліджень у сфері перехідного правосуддя, міжнародного захисту прав людини та механізмів компенсації шкоди, завданої збройними конфліктами;

правотворчій діяльності – під час підготовки законопроектів і підзаконних нормативно-правових актів у сфері відшкодування шкоди, удосконалення процедур фіксації збитків і формування державної політики відновлення порушених прав;

правозастосовній діяльності – у практиці органів державної влади та судів під час застосування законодавства щодо компенсації шкоди, оцінки доказів, документування порушень майнових прав і взаємодії національних і міжнародних інституцій;

освітній діяльності – під час викладання навчальних дисциплін «Міжнародне публічне право», «Права людини», «Перехідне правосуддя», «Міжнародне гуманітарне право», а також у процесі підготовки навчально-методичних матеріалів для здобувачів юридичних спеціальностей.

6. Особиста участь автора в одержанні наукових і практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Дисертація є самостійною роботою. Висновки й положення наукової новизни одержані автором самостійно. Дисертантом було опубліковано 14 праць за темою дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК». Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін Доляновська Інна Миколаївна.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Карасьова В.І. є результатом самостійних досліджень і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає діючим вимогам її оформлення.

7. Список опублікованих праць за темою дисертації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження було висвітлено у чотирнадцяти наукових працях, серед яких: 6 наукових статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», 1 – у науковому періодичному виданні, що індексується у наукометричній базі Scopus, та 7 публікацій за матеріалами міжнародних, міжнародних науково-практичних та науково-практичних конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових періодичних виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

1. Карасьов В. І., Доляновська І. М. Історико-правові аспекти поняття перехідного правосуддя. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 9 (37). С. 388–395. DOI: 10.52058/2786-5274-2024-9(37)-388-395.
2. Доляновська І. М., Карасьов В. І. Реституція як складовий елемент перехідного правосуддя. *Legal Bulletin*. 2024. № 2 (12). С. 56–60. DOI: 10.31732/2708-339X-2024-12-A8.
3. Карасьов В. І., Доляновська І. М. Alter ego у перехідному правосудді: інструмент для деконструкції державної відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 7. С. 263–266. DOI: 10.32782/2524-0374/2025-7/57.
4. Доляновська І. М., Карасьов В. І. Нормативно-правове забезпечення реституції в Україні: сучасний стан та перспективи. *Legal Bulletin*. 2025. № 3 (17). С. 49–57. DOI: 10.31732/2708-339X-2025-17-C7.
5. Карасьов В. І. Документування порушень майнових прав під час

збройного конфлікту: правові засади, виклики та значення для перехідного правосуддя. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2025. № 3. С. 65–70. DOI: 10.32850/sulj.2025.3.10.

6. Карасьов В. І. Інституційні виклики впровадження перехідного правосуддя в Україні: між національною правовою реформою та міжнародними зобов'язаннями. *Наука і техніка сьогодні*. 2026. № 2 (56). С. 127–140. DOI: 10.52058/2786-6025-2026-2(56)-127-140.

Наукова публікація за темою дисертації у науковому періодичному виданні, проіндексованому у базі даних Scopus:

7. Svoboda I., Husak A., Koller Yu., Kosytsia O., Karasov V. Digital technologies in documenting war crimes: legal and ethical aspects. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2025. Vol. 103, No. 20. P. 8393–8408. URL: <https://www.jatit.org/volumes/Vol103No20/10Vol103No20.pdf>.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Карасьов В. І. Застосування судового імунітету Російської Федерації з огляду на звичаєве міжнародне право. *VIII Юридичні могилянські читання: Всеукр. наук.-практ. конф.: програма та тези*. ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. 112 с. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Mogilyanski_chitannya_-_2023.pdf#page=67.

9. Карасьов В. І. Значення та мета Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України. *Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти*: матеріали XXVI всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. Всесвіт. дню науки в ім'я миру і розвитку (6–10 листоп. 2023 р., м. Миколаїв): тези доп. / М-во освіти і науки України, ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С. 517–518. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1869>.

10. Карасьов В. І. Робота Реєстру збитків як метод фіксації порушення прав, завданих агресією Російської Федерації проти України. *Economics, finance, accounting and law in the context of globalization: trends and prospects: proceedings of the International scientific and practical conference (Aarhus, Denmark, August 2, 2024)*. Aarhus: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. P. 42–44. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/08/02.html>.

11. Доляновська І. М., Карасьов В. І. Реституція як ключовий інструмент правового захисту. *Виклики для правової системи України в період воєнного стану*: матеріали круглого столу (8 жовтня 2024 р.) / наук.

ред. А. Й. Француз. Київ: Університет «КРОК», 2024. С. 30–33. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/4912>.

12. Карасьов В. І., Доляновська І. М. Роль порталу «Дія» в реалізації національного механізму компенсації за знищене майно як елемент перехідного правосуддя. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (5–6 грудня 2024 р., м. Київ). Київ: Університет «КРОК», 2024. URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2024/paper/view/2369>.

13. Карасьов В. І., Доляновська І. М. Американсько-український інвестиційний фонд відбудови як інструмент економічної реституції в системі перехідного правосуддя України. *Science in the Modern World: innovations and challenges*: proceedings of the X International scientific and practical conference (Toronto, Canada, June 12–14, 2025). Toronto: Perfect Publishing, 2025. P. 594–598. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-in-the-modern-world-innovations-and-challenges-12-14-06-2025-toronto-kanada-arhiv/>.

14. Карасьов В. І. Втрата контролю над майном на окупованих територіях як підстава для відшкодування збитків: формування реституційної практики господарських судів України. *Права людини та права дитини в умовах воєнного стану*: матеріали круглого столу (8 жовтня 2025 р.). Київ: Університет «КРОК», 2025. С. 41–44. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9bed64bc-dd6e-4a63-af28-a1b18beaf3ab/content>.

ВВАЖАТИ, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Карасьова Валентина Івановича на тему «Реституція як напрямок реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні: теоретико-правовий аспект», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установ), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» за № 40 від 12 січня 2017 року та пп. 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами)

РЕКОМЕНДУВАТИ дисертацію Карасьова Валентина Івановича на тему «Реституція як напрямок реалізації концепції перехідного правосуддя в Україні: теоретико-правовий аспект», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні
міжкафедрального семінару,
доктор юридичних
наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права
Університету «КРОК»

Сергій ПРИЛИПКО

Підпис Сергія Прилипко засвідчую
Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
"Університет економіки та права "Крок"
Олександр Мельничук
_____ 20 ____ р.